

Vernieuwde visie Vlaams stedenbeleid

Verslag Stadslabo inclusieve stad – 8 februari 2019 – De Broederij, Gent

Voorstelling traject visie stedenbeleid door Bart Van Herck (Idea Consult)

Doel van het stadslabo is het scherpstellen van de 'stedelijke agenda' op vlak van sociale mobiliteit. Vervolgens bespreken we hoe het Vlaams stedenbeleid daarin een hefboom kan zijn?

Presentatie 'sociale stijging' en stedenbeleid door Prof. Stijn Oosterlynck (Universiteit Antwerpen)

Na de inleidende presentatie over het traject vernieuwde visie stedenbeleid door Bart Van Herck (Idea Consult) presenteerde Stijn Oosterlynck (Universiteit Antwerpen) een aantal cijfers die de armoedeproblematiek in de steden blootlegt. Daaruit blijft duidelijk dat kansarmoede een rechtevenredige relatie heeft met de stedelijke hiërarchie. Hoe groter de stad, hoe sterker de kansarmoede.

De 'sociale mix'-strategie om mensen uit armoede te halen, haalt onvoldoende resultaat volgens Stijn Oosterlynck. Het is beter om te werken aan een sociaal stijgingsbeleid door treden toe te voegen onderaan de maatschappelijke ladder. Hij besprak een viertal 'treden' in het organiseren van opwaartse sociale mobiliteit.

- **Onderwijs:** *Verhogen aanbod en meer personeel in kinderopvang*, om op die manier het verschil in cultureel kapitaal tussen kinderen gelijk te trekken. Universele kinderopvang biedt mogelijkheden aan alle ouders om te werken. / *Brede school*, een netwerk tussen school en andere organisaties om maximaal kansen aan te bieden op school en in de vrije tijd te creëren. / *Brugfiguren*, kloof verkleinen tussen schoolinstanties en kansarme gezinnen.
- **Werk:** *Belang van kwalitatieve jobs voor laaggeschoolden*, vb. recyclage, renovatie / *Complementaire munten*.
- **Vrije tijd:** *Laagdrempelige instapformules voor sport* / *Belang van wijkgerichte cultuurvoorzieningen*.
- **Wonen:** *Community land trusts*, woningprijzen drukken door het scheiden van grond- en huiseigendom en herinvesteren van de meerwaarde in betaalbaar wonen / *Huisvestingscoöperaties*, realiseren van recht op huisvesting koppelen aan empowerment als coöperant.

De zaal voegde het belang toe van **toegankelijke zorg** (vb. wijkgezondheidscentra, consumentenbeleid). Dat is wellicht minder een drijvende kracht bij 'sociale stijging', maar wel een ontegensprekelijke voorwaarde voor sociale stijging. Is een vorm van sociale bescherming (schuldenproblematiek, inkomensgarantie, grondrechten).

In een sociaal stijgingsbeleid verdient het wijkniveau bijzondere aandacht omwille van 3 redenen:

1. Sociale mobiliteit vereist expressie en ondersteuning: buddy-projecten met 'professionele' opgeleide (vrijwillige) begeleiding werken heel goed.
2. Inzetten op een publiek – civiele samenwerking tussen alle partners en actoren in de wijk om hun kennis, inzichten, initiatieven, te delen en op elkaar af te stemmen.

3. Combineren van gericht werken en schaafeffecten: door concentraties in bepaalde wijken kan je gericht werken en krijg je schaalvoordelen.

Inhoudelijke groepsdiscussie (plenair)

Tijdens de inhoudelijke groepsdiscussie over wat we willen neerzetten als beleid rond 'sociale stijging' werden een aantal fundamentele vaststellingen gemaakt:

1. We hebben geen extra diensten nodig om 'sociale stijging' te organiseren, beter is het bestaande aanbod te herdenken.

- Rond opleidingstrajecten lijkt er nood aan (nog) meer mogelijkheden om regionaal af te stemmen. VDAB heeft als Vlaamse organisatie moeite om dit maatwerk af te leveren.
- Er is een loskoppeling nodig tussen diploma en werk: bedrijven rekruteren meer en meer via specifieke 'in-house' opleidingen en alternatieve opleidingstrajecten van korte duur (vb. 3 maanden in de bouwsector).
- Proberen om sportverenigingen te engageren in trajecten rond sport, hier is geen apart circuit voor nodig.
- Aandacht voor kansarmoede moet structureel ingebouwd worden in alle beleidsdomeinen.
- Vb. brede scholen mag zich niet beperken tot voor- en naschoolse activiteiten. Het moet verder gaan binnen de idee van sociale stijging.

2. Veel van het beleid rond kansarmoede, sociale stijging, welzijnszorg,... krijgt geen structurele verankering en blijft hangen in projectmatig werken.

- Projectmatig werken in ruimtelijk beleid, of op vlak van stadsontwikkeling leidt vaak tot blijvende resultaten op de langere termijn. Bij sociale projecten is dat minder het geval. Sociaal beleid vereist een meer structurele inbedding om tot resultaat te komen.
- Projectmatige successen geraken niet opgeschaald. Knoop ligt in het structureel verankeren van initiatieven in het beleid en bestaande systemen.
- Nu vooral impulssubsidies vanuit Europese of provinciale projecten voor maximaal 3 jaar en dan stopt het. Er is meer nood aan een Strategisch kinderarmoedeplan (voorbeeld) waar voldoende budget aan wordt gekoppeld voor een termijn van 6 jaar. Hiermee kun je iets structureel opbouwen.
- Sociale stijging is een lokale en een Vlaamse verantwoordelijkheid, over beleidsdomeinen heen.
- Oppassen om de verantwoordelijkheid m.b.t. sociale stijging in hoofdzaak lokaal te leggen: er zijn niet voldoende middelen op lokaal niveau (grote afhankelijkheid van personen) + impuls is er niet meer (inkanteling van geormerkte middelen in het gemeentefonds).

3. Er zijn een aantal grondrechten (vb. wonen) die verzekerd moeten worden en waar nu (te) weinig aandacht en/of middelen voor zijn.

4. Kent 'sociale stijging' niet dezelfde valkuilen als 'sociale mix'? Hoe richten we dit in?

- Sociale mix heeft niet automatisch geleid tot de emancipatie van zwakke groepen. De gewenste sociale stijging zal zich ook niet automatisch realiseren. Een intensieve begeleiding van zwakke groepen is nodig.
- Versterken van het eigenaarschap van mensen in armoede (het eigen lot in handen nemen) is één ding, maar er is vooral professionele expertise nodig. Kansarmen en zelforganisatie lukt moeilijk. Samenlevingsopbouw richt zich sterk op deze opgave (vb. L' espoir – Molenbeek).

Groepsgesprekken in twee groepen op basis van voorgestelde stellingen

- De eerste stelling heeft betrekking op de focus van stedenbeleid: welke steden?
- De tweede stelling handelt over het belang van sociale analyse.
- De derde, vierde en vijfde stellingen handelen over stadsregionaal overleg, regie en herverdeling van kosten en baten. Ze worden samen besproken.

STELLING 1: Er blijft meer dan ooit nood aan een specifiek stedenbeleid (en bijhorend budget), gericht op groot- en centrumsteden

In de cijfers zien we dat de armoedeproblematiek zich het scherpste stelt in de steden, in het bijzonder de grote steden. Vraag die daaruit voortkomt: moet het stedenbeleid dan vooral de grotere steden ondersteunen?

Figuur 1: relatie stedelijke hiërarchie – kansarmoede-index

Type gemeenten volgens VRIND-indeling	Aantal gemeenten	2016	2017
Grootsteden	2	25,9	27,6
Centrumsteden	11	17,1	18,6
Kleinstedelijk provinciaal gebied	25	15,1	15,6
Structuurondersteunende steden	21	11,8	12,5
Grootstedelijke rand	19	8,0	8,5
Regionaalstedelijke rand	20	7,7	8,7
Overgangsgebied	96	7,6	8,0
Stedelijk gebied rond Brussel	13	8,1	8,3
Platteland	101	5,8	6,7
Totaal	308	12,8	13,8

4.14 Kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen, naargelang type gemeente in Vlaams Gewest - 2016-2017 (percentage)
Bron: Kind en Gezin - Mirage

Er is consensus over het feit dat de middelen van het stedenbeleid het best gebundeld worden ingezet (en niet uitgesmeerd over alle gemeenten), maar... wie ontvangt dan wel Vlaamse middelen en wie niet? En wie hoeveel? De armoedeproblematiek stelt zich manifest in Brussel, Antwerpen, etc.,... maar ook in Boom, Heusden-Zolder en Vilvoorde. Kleinere steden vinden dat ze hierin te weinig ondersteuning krijgen.

Om de toewijzing van middelen te kunnen onderbouwen is objectivering noodzakelijk:

- Sociale analyse kan hier antwoord op bieden;
- Sommigen zouden de SIF-criteria terug bovenhalen voor een afbakening van steden en gemeenten.

Kunnen niet alle steden dezelfde financiële middelen krijgen vanuit het stedenbeleid? Wat wel zeker mogelijk lijkt, is deling van expertise tussen alle steden en gemeenten.

Als vorm van alternatieve financiering, die openstaat voor alle steden en gemeenten, wordt tijdens de gesprekken een verwijzing gemaakt naar [de Social Impact Bond](#).

STELLING 2: Gezien de grote sociale noden moeten we meer vertrekken vanuit sociale analyse en het stedelijk vernieuwingsbeleid en sociale organisaties nauwer betrekken.

- Er is meer aandacht nodig voor de sociale dimensie binnen stadsvernieuwing & binnen andere instrumenten van het stedenbeleid.
 - De stadsvernieuwingsprojecten hebben in de afweging aandacht voor effecten als sociale verdringing, maar in de uitvoering wordt deze aandacht verdund. Daardoor komen sociale doelstellingen op de achtergrond.
 - In de subsidie sociale infrastructuur wordt wel sterk de combinatie gemaakt tussen armoede en ruimte.
 - Aandacht voor het sociale mag niet alleen betrekking hebben op de infrastructuur, maar moet ook het beheer insluiten.
- Een aantal mensen betreuren het wegvallen van de bijzondere aandacht voor de sociale thema's die er was ten tijde van het Sociaal Impulsfonds (SIF).
- Het Vlaams beleid is te generiek, sociale analyse is nodig om het verschil te maken. Sociale analyse laat toe om accenten te leggen op maat van de steden, bijvoorbeeld in het kader van het tewerkstellingsbeleid (VDAB), kinderarmoede (Kind & Gezin), onderwijs,...
- Sociale organisaties (CAWs, Samenlevingsopbouw, ...) voelen zich minder betrokken dan vroeger.
- Sociale analyse is:
 - een manier om mensen en diensten binnen de gemeente mee te krijgen voor sociaal beleid: zichtbaar maken van kansarmoede. Waar bevinden zich de meest kwetsbaren?
 - Een manier om structureel rond kansarmoede te werken. Prioriteiten te benoemen, resultaten op te volgen, etc. Nu is sociaal beleid te veel afhankelijk van mensen.
- Sociale analyse zal mogelijks grotere aandacht krijgen op lokaal niveau door de inkanteling van de OCMW's.
- De sociale invalshoek in projecten moet deel uitmaken van een meer geïntegreerd beleid, waar economische, ecologische en sociale afwegingen tegelijk worden gemaakt.

STELLING 3: Steden trekken om diverse redenen mensen in armoede en nieuwkomers uit de hele stadsregio (en wereld) aan. Om het afwentelen van verantwoordelijkheid van gemeenten op elkaar te vermijden is stadsregionaal overleg en regie nodig.

STELLING 4: Steden bieden sociale bescherming, ondersteuning en stijgingskansen aan, maar verliezen (al dan niet nieuwe) middenklassers door selectieve stadsvlucht. Deze onevenwichtige verdeling van kosten en baten vergt een bovenlokale aanpak.

STELLING 5: Door concentratie en specialisatie hebben steden specifieke expertise en ervaring ontwikkeld met de sociale stijging en ondersteunen van mensen in armoede en nieuwkomers. Delen van deze ervaringen kunnen gedeeld worden in bovenlokale platformen en netwerken. Vlaams stedelijk beleid kan dit soort netwerken ondersteunen.

- Aanzuigefect van de steden heeft te maken met de aanwezigheid van aankomstinfrastructuur (stations, huisvestingsmarkt, type economie), cultuur (anonimiteit, openheid) en voorzieningen voor vluchtelingen, daklozen en kansarmen.
- De stadsvlucht ondermijnt het financieel draagvlak van de steden en zorgt voor een onevenwichtige situatie bij de verdeling van kosten/baten:
 - Steden bieden mensen sociale bescherming, ondersteuning en stijgingskansen op de sociale ladder aan, maar verliezen de (al dan niet nieuwe) middenklasse door selectieve stadsvlucht.
 - Deze onevenwichtige verdeling van kosten en baten vergt een bovenlokale aanpak.
- Moeten we gaan naar een betere spreiding van kansarmen, in acht genomen dat de steden een specialisatie hebben m.b.t. de aanpak van kansarmoede?
 - In zekere zin wel, als het gaat over basisdienstverlening;
 - Mogelijks niet als het gaat over meer gespecialiseerde voorzieningen (bv. nachtopvang daklozen). In dat geval moet wel een financiële compensatie worden georganiseerd. De stad is de meest aangewezen plek voor sociale stijging (bv. kansen op tewerkstelling), maar moet daarvoor worden vergoed.
 - De recente politieke situatie in de Denderstreek is in zekere zin een reactie op de uitwaaiering van een in hoofdzaak stedelijk fenomeen (migratie) naar een minder verstedelijkte regio, die niet vertrouwd is met deze maatschappelijke problematiek en er minder open voor staat.
- Moet de financiële compensatie van de steden stadsregionaal worden geregeld, of door de Vlaamse overheid worden geregeld?
 - Op vandaag kennen we een herverdeling op Vlaams niveau via het gemeentefonds, volgens de stedelijke hiërarchie. Voor sommigen OK, voor anderen aan herziening toe. Discussie moet worden geobjectiveerd op basis van cijfers.
 - Weinig geloof in stadsregionale herverdelingsmechanismen.
 - Alternatief voorstel: fiscaliteit anders inrichten. Belastingen betalen enerzijds waar men woont, anderzijds waar men werkt.
- Vertrekkend vanuit de sociale problematiek van de stad is het moeilijk om draagvlak te creëren bij de buurgemeenten voor een meer regionale benadering. Overigens zijn de grote steden vaak niet geïnteresseerd om de kleinere gemeenten mee te nemen en te ondersteunen. Te grote verschillen in problematiek en expertise.

Voorbeeld in positieve zin: OCMW Gent besteedt specialisten uit naar omliggende gemeenten. Dit model wordt nog verder verfijnd. Er bestaan afspraken over het vergoeden van dienstverlening aan de omliggende gemeenten.

- Als vrijwillige samenwerking moeizaam loopt, kan een meer structurele stadsregionale inbedding een oplossing zijn? Vlaanderen geeft de regio's middelen en verantwoordelijkheid over regionale voorzieningen.
- De bevoegdheden van de provincies op vlak van welzijn zijn afgezwakt. Dit versterkt de nood aan (stads)regionaal welzijnsbeleid. Mensen en middelen zijn van de provincie verhuisd naar Vlaanderen: nuttig om toe te wijzen aan een regio?

Deelnemers aan het Stadslabo inclusieve stad

Ties	Vanthillo	IDEA Consult
Geert	Hillaert	Stad Kortrijk
Evelyn	Fiers	Stad Gent
Evelyne	Deceur	Stad Gent
Kobe	Debosscher	Stad OCMW Gent
Kaat	Peeters	Sociale InnovatieFabriek
Madeleen	Peeters	Stad Antwerpen
Bart	Van Herck	IDEA Consult
Stijn	Oosterlynck	Universiteit Antwerpen
Maarten	François	Stad Kortrijk
Nele	Hofman	Kortrijk
Sien	Deouvre	W13
Luus	Heyligen	ABB
Sabine	Van Cauwenberge	VVSG
Ruth	Byloos	Stad Hasselt
Lies	Vandeneede	Stad Mechelen
Ken	Daems	ABB
Trui	Maes	CLT Gent - Samenlevingsopbouw Gent
Erika	Dekens	Stad Hasselt